

FÖRORD:

Jag kommer beskriva denna växtfärgningsprocess som om jag växtfärgade endast en garnhärva.

Varför då? Jo, för texten är främst för den som aldrig växtfärgat förr och kanske inte fullt ut har de bästa förutsättningarna, men ändå vill prova.

Man måste alltså inte kasta sig ut på Blocket för att köpa pannmur, bo på landet och helst vid en sjö.

Första gången man provar kan man gott göra det i vanliga köket, på vanliga spisen och med en 10-liters rostfri stålkastrull. Men en sak är viktig. Det ska vara god ventilation i köket och vädringsmöjligheter.

Trots beskrivningen med en garnhärva, kommer bilderna vara från min "massproduktion". Men processen är den samma, stort som smått.

Blir man biten kommer man att leta sig till bättre förhållanden så man kan färga större mängder.

T.ex. via en kurs/kamratcirkel hos något studieförbund, hitta en bra källarlokal eller samla ihop sig för ett gäng hos någon som bor på landet.

Hur lång tid tar färgningsprocessen? Ja, visst går det att få ihop det på en dag, väldigt lång dag. Men varför stressa? Njut istället och räkna med att det tar 2-3 dagar.

OK, då börjar vi!

STEG 1 Knyta och tvätta

Vad som behövs vid steg 1:

100 gram ullgarn i härva. Ullgarnet ska vara 100% ull, otvättat och obehandlat. Garnet kan var natur eller ljusgrått.

Bomullsgarn. Går också bra med snöre.

Sax.

Tvättmedel för ömtåligare tyger och ull. T.ex. Y3.

Tvättbalja för handtvätt. Eller handfat/ho.

En garnhärva är ett garn som ännu inte har blivit nystat. De väger oftast 100 gram och det är den vikten vi ska ha.

Innan vi handtvättar garnet knyter vi om på 3 - 4 ställen på garnet så att det inte trasslar.

Knyt inte för hårt, färgen måste få komma igenom.

Därefter handtvättas garnet och sköljs. Vrid ur vattnet men garnet ska vara vått till steg 2.

Har det hunnit torka innan du kan ge dig på steg 2 är det bara att blöta det strax innan. Vidare till steg 2 ---->

STEG 2 Betning

Vad som behövs vid steg 2:

Kastrull 10 liters. Helst av rostfritt stål.

5 liter vatten

20 gram alun. Finns på välsorterat apotek.

Våg.

Termometer som tål höga temperaturer. Det går bra med en vanlig ugnstermometer.

Längre slät pinne eller liknande för att röra om i betningsbadet.

Vi ska nu låta garnet ligga i ett betningsbad. Betning innebär att man tillför kemikalier till garnet så att garnet lättare tar upp växtens färg.

De finns olika kemikalier att använda men jag föredrar det som är mest miljövänligt och lättast att handskas med.

Vi mäter upp 20 gram alun i en liten skål. Fyller kastrullen med 5 liter vatten, sätter på plattan och värmer upp vattnet.

Vi håller koll på temperaturen med mätaren och när vattnet har nått upp till 40 grader håller vi i alun och rör om tills det löses upp.

Därefter har vi i det våta garnet vid 40 grader och låter vattnet nå upp till 85 - 90 grader. Aldrig koka. Då förstörs garnet. Här har man lite pass

med att dra ner/upp värmen och ha gärna lite kallt vatten på sidan om ifall det snabbt har blivit för varmt. Låt garnet ligga i detta betningsbad i 1 timme.

Rör om då och då. Låt garnet svalna i badet innan vi går till steg 3.

STEG 3 Samla växter och koka färgbud

Vad som behövs till steg 3:

600 gram Rölleka.

Sax.

Bunke till att samla växterna.

Våg.

Kastrull 10 liters.

5 liter vatten

Längre slät pinne eller liknande för att röra om i färgningsbadet.

Ett miljötänk är viktigt då man växtfärgar, det är ju en av anledningarna till ansträngningen. Så vad ska man då använda för växter? Jag valde rölleka till detta färgbud.

En bra princip är att använda växter som ändå till hösten kommer att vissna.

Allemansrätten ska följas. Ska du använda något utöver blommor, bär eller svampar (t.ex. grankottar) måste du be skogs- eller markägaren om lov. Vill man växtfärga mer och utöka sin växtfärgningsskala kan man köpa odlad som t.ex. krapprot och koschenill. Steg 3 fortsätter på nästa sida.

STEG 3 Samla växter och koka färgbud fortsättning.

Tillbaka till röllekan och färgbudet.

Plocka ca 600 gr rölleka och använd vågen för att kontrollera mängden. Klipp röllekan i bitar. Allt används, blomman, stjälken och bladen. Har du råkat få med ett hundkex eller några grässtrån gör det ingenting. Lägg allt i kastrullen tillsammans med 5 liter vatten. Det går utmärkt att spä på med det gamla betningsvattnet om du har det kvar.

Koka upp och låt koka i ca en timme. Det kan dofta starkt. Man ska vara försiktig med ångorna när man växtfärgar, därför är det viktigt med vädringsmöjligheter. De mesta som man växtfärgar är ofarligt, men i stora mängder kan reaktion uppstå, vi är olika känsliga för sådant.

När man kokat röllekan i ca 1 timme stänger man av plattan och låter det svalna till ca 40 grader. Nu är man snart redo för steg 4, det roligaste!

STEG 4 Färgning av garn i växtfärgningsbadet.

Vad som behövs till steg 4:

Växtfärgningsbadet.

En slev.

Längre slät pinne eller liknande för att röra om garnet.

En bunke vatten på sidan om, ca 1 liter.

Termometer som tål höga temperaturer. Det går bra med en vanlig ugnstermometer.

När badet med röllekan har svalnat till ca 40 grader tar vi bort det mesta av röllekan. Den är nu förbrukad.

Använd slevan om det känns för varmt och du behöver inte få bort allt men så mycket som möjligt. Lägg i det våta garnet.

Har garnet hunnit torka så blöt det med ljummet vatten.

På med värme på plattan och låt värmen stiga i badet till 85 - 90 grader. Det får inte koka. Använd termometern för kontroll. rör runt garnet lite då och då.

Låt detta pågå i ca 1 timme. Stäng sedan av plattan och låt garnet ligga kvar och svalna i badet, gärna över natten. Efter det går vi till steg 5----->

STEG 5 Tvättning av växtfärgat garn.

Du behöver:

Ho/handfat/balja

Tvättmedel för ömtåligare tyger och ull. Tex. Y3.

Ättika 24 %

Handtvätta garnet i ca 30 grader. Skölj garnet ca 3-4 gånger. I det sista sköljvattnet, ha i lite ättika. Ca 1 kapsyl per 2 liter vatten. Låt garnet ligga en stund i ättiksvattnet. Ta upp och låt torka. Torka aldrig i solen! Äntligen till steg 6, det sista!

STEG 6 nysta garnet

Vad som behövs till steg 6:

Sax.

Garnvinda/2 ryggstolar/2 extra händer.

Etiketter.

När garnet är torrt gör vi det till ett nystan. Det kan se obarmhärtigt trassligt ut, med det brukar se värre ut än var det är.

Om du inte har en garnvinda går det lika bra med 2 ryggstolar eller par extra händer. Att nysta ett växtfärgat garn rekommenderas att gör ute. En hel del skräp sitter kvar i garnet men det försvinner lätt medan du nystar. När du fått ditt fina nystan kan du gärna sätta en etikett på och ange att det är rölleka du färgat med. Vidare till efterord----->

EFTERORD

Jag tycker du har varit jätteduktig om du tagit dig igenom hela växtfärgningsprocessen!! Nu är det bara att använda garnet!

Blev du hänförd så kommer här några tips om du vill fortsätta hemma men ändå kunna färga lite mer mängder åt gången:

Du har just gjort på det grundliga sättet. Det är alltid bra att ha en god grundkunskap för en teknik. Det är därifrån man sen....

Gör som man f*n vill själv! Dvs. experimentera på egen hand!

För växtfärgning hemma med mer mängder garn:

- Skaffa 2 stycken 10-liters kastruller eller ännu bättre 15 liters. Beta och färga med 2 garner i vardera kastrullen och du har i samma process 4 garner på gång! Grunden är att varje garn egentligen ska ha 5 liter vatten, så nu blir det kanske 3,5 - 4 liter vatten till varje garn. Det är ju svårt att fylla en 10 liter kastrull till brädden. Det gör ingenting att det blir lite snålare med vatten, det fungerar det också.

- Köp växtfärgningsmaterial i pulver. Det blir starkare färger och du kan ofta använda färgbadet gång till. Se bara till att du först ha betat garn färdig eller....

- För den som vill skynda på lite, det går att beta och färga samtidigt. Kanske inte lika bra resultat dvs. ljushärdigheten kan bli sämre. Det betyder att garnet kommer att blekna snabbare men allt beror på vad man har för krav. Nog kommer färgen hålla i sig många år och när den ljusnar är den fortfarande vacker. Den lyster och milda färg som det blir av växtfärgning går knappt att hitta i syntetisk färgning.

- Det går också bra att spara sitt växtfärgande till vintern. Man torkar växterna på sommaren och förvarar dom torrt och mörkt. Oftast halverar man måttet dvs för röllekan blir det 300 gram torkat per garnhärva.

Källor: Från min utbildning på Västerbergs folkhögskola, konstanverkslinjen och boken "Färga garn och tyg" av Hilka Råbergh.

Lyckat Till!

Tel: 0762 - 336519
E-post: web@ateljeedda.se
www.ateljeedda.se

Ateljé
Edda